

Wikitekst o technologiach mobilnych w kształceniu nauczycieli języków obcych

Elżbieta Gajek

Wiki to jedno z narzędzi technologii informacyjnych i komunikacyjnych (TIK), które umożliwia wspólne pisanie jednego tekstu przez wielu autorów, w pewnym stopniu podobnie jak internetowy edytor tekstu, oferowany przez Google. Wiki może być wykorzystane w kształceniu nauczycieli języków do ćwiczenia sprawności zespołowego pisania tekstu, egemplifikacji zadań, a także kształcenia postaw innowacyjnych przyszłych nauczycieli języków obcych. W prezentowanym artykule wiki zostanie przedstawione jako narzędzie, którego użycie wpływa na strategię pisania tekstu.

Rozwój technologii mobilnych rodzi potrzebę przygotowania przyszłych nauczycieli języków obcych do korzystania z tych technologii w pracy zawodowej. Z jednej strony, należy kształtować postawę innowacyjną zachęcającą przyszłego nauczyciela do stosowania nowych – dziś jeszcze nawet nieznanych – technologii w pracy nad językiem. Z drugiej strony, możliwości organizacyjne i budżetowe instytucji edukacyjnych, w tym także uczelni, nie zapewniają studentom dostępu do najnowszych urządzeń. Nauczyciel przyszłych nauczycieli poszukuje więc sposobu rozwiązania konfliktu pomiędzy przekonaniem o konieczności przygotowania studentów do innowacyjnego stosowania najnowszej techniki a ograniczeniami wynikającymi z dynamiki rozwoju technologii oraz czynników ekonomicznych. W artykule tym podejmujemy próbę przedstawienia rozwiązania tego dość skomplikowanego problemu.

Charakterystyka pisania na papierze lub w edytorze tekstu

Zwykle autorem całego tekstu lub jego pierwszej wersji jest jedna osoba. Potem tekst ten jest często uzupełniany i redagowany przez inne osoby. Obecnie teksty pisane są głównie w edytorach, które utrwalają podstawowe strategie pisania na papierze, ułatwiając możliwości edycji poprzez przenoszenie, wstawianie i usuwanie fragmentów tekstu. Tworzenie tekstu w edytorze ma jednak charakter indywidualny. Współautorstwo polega raczej na pisaniu przez różnych autorów osobnych fragmentów tekstu, jako rozdziałów, podrozdziałów czy akapitów. Zwykle liczba współautorów jest niewielka. Wnikliwa analiza tekstu pozwala często na identyfikację indywidualnego stylu autorów, nawet jeśli materiał został podany starannej obróbce redakcyjnej.

Charakterystyka pisania cyfrowego w wiki

Wspólne pisanie w wiki jest przedmiotem analiz glotto-dydatycznych (Lund 2008, Mak, Coniam 2008). Tekst tworzony jest przez wielu autorów i znacząco różni się od tekstu na papierze. Zarówno proces tworzenia tekstu, jak i efekt końcowy są inne niż wtedy, gdy tekst jest pisany w edytorze. W wiki powstaje tekst, który proponuje nazwać *wikitekstem* lub *wikiesejem*. Główna różnica polega na tym, że współautorzy podczas pisania przyjmują różne role autora tekstu w zależności od etapu i udziału w pracy zespołowej. Pierwsi autorzy zarysowują główne idee tekstu. Kolejni je rozwijają, a następnie egzemplifikują. Każdy z autorów jest jednocześnie redaktorem tekstu. Każdy autor dopasowuje język i styl swojego wpisu do istniejących już fragmentów tekstu. Powstały tekst, z jednej strony, obrazuje wiedzę i doświadczenie wszystkich autorów, często znacząco większą niż pojedynczej osoby. Współautorzy uczą się więc od siebie. Z drugiej zaś strony, tekst jest odpersonalizowany właśnie dlatego, że nie jest ugruntowany w jednostkowym ludzkim doświadczeniu i widzeniu świata. Może to budzić kontrowersje oraz wpływać na sposób czytania i interpretacji wikitekstu. Z pewnością jednak otwiera nowe możliwości analizy językoznawczej i interpretacji tekstu jako utworu zbiorowego. Dzięki dostępowi do historii wpisów, w wiki istnieje możliwość ustalenia udziału każdego z autorów w procesie tworzenia tekstu. W edytorze jest to utrudnione. Główną zaletą wiki jest możliwość współpracy wielu autorów, co dobrze wpisuje się w potrzebę kształcenia strategii współpracy między ludźmi. Każdy nauczyciel może utworzyć swoje wiki edukacyjne na jednym z licznych serwisów, przykładowo na: www.wikispaces.com.

Technologie mobilne w nauczaniu i uczeniu się języków obcych

Rozwój nowych technologii powoduje rosnącą popularność urządzeń mobilnych, takich jak smartfony czy tablety. Liczba ich użytkowników sięga już milionów. W krótkich odstępach czasu pojawiają się nowe urządzenia, tworzone są nowe aplikacje. Kierunek rozwoju techniki wskazuje, że komputery stacjonarne są wypierane z powszechnego użytku przez spersonalizowane urządzenia przenośne. Ich oprogramowanie zawiera aplikacje wspierające naukę języków obcych. Technologie mobilne znajdują zastosowanie w pracy nad wszystkimi sprawnościami językowymi, a także nad słownictwem, wymową oraz gramatyką. Liczne aplikacje

tworzone są dla odbiorców w każdym wieku: dzieci i dorosłych, zarówno początkujących, jak i zaawansowanych uczniów języków. Najpopularniejsze są aplikacje anglojęzyczne. Strona *Mobile Learning for Languages* dostarcza podstawowych informacji o aplikacjach. Wydawnictwa językowe przedstawiają swoje pomysły na używanie urządzeń mobilnych. Firmowany przez Oxford University Press *English Language Teaching Global Blog* zachęca do korzystania z wielu aplikacji – w tym popularnego słownika *The Oxford Advanced Learner's Dictionary*. Wydawnictwo Pearson wpisuje się swoimi rozwiązaniami w ideę nauczania przez gry – *gamifikację*, np. *Zeos*. Celem tego artykułu nie jest jednak przedstawianie wielu aplikacji mobilnych do uczenia się i nauczania języków obcych, zarówno darmowych, jak i płatnych. Szerszy opis zastosowania urządzeń i aplikacji mobilnych w nauczaniu języków z przykładami oraz krytyczną ich ewaluacją został przedstawiony w innym artykule autorki (Gajek 2013).

Możliwości i efektywność aplikacji stają się przedmiotem badań w zakresie przyswajania języka drugiego i glottodydaktyki w ogóle. Joseph (2009) podkreśla efekty stosowania materiałów audiowizualnych w urządzeniach mobilnych podczas nauki wymowy. Burston wskazuje na zalety pedagogiczne oraz ograniczenia stosowania urządzeń mobilnych, np. ich cenę. Przedstawiając wpływ urządzeń mobilnych na nauczanie języków, nie można pominąć publikacji Naomi Baron (2008) oraz Kukulskiej-Hulme i Traxlera (2005). W rozważaniach o stosowaniu technologii mobilnych znajduje zastosowanie model SAMR (*Substitution, Augmentation, Modification, Redefinition*):

- zastąpienie (ang. *substitution*): nowe narzędzia zastępują starsze, stosowane wcześniej do wykonywania tych samych zadań.
- rozszerzenie (ang. *augmentation*): technika nieznacznie usprawnia rutynowe czynności, np. automatyczne zapamiętywanie treści, automatyczne udostępnianie zasobów;
- modyfikacja (ang. *modification*): technologie są używane do nowych zadań, które zmieniają sposoby uczenia się, np. praca grupowa podczas pisania jednego tekstu;
- przededefiniowanie (ang. *redefinition*): uczniowie tworzą samodzielnie, niezauważalnie dla siebie zupełnie nowe zadania i materiały dydaktyczne. Ponadto synteza i ewaluacja – najwyżej zorganizowane sprawności myślenia według taksonomii Blooma – mają większe znaczenie niż sprawności niższego rzędu, np. zapamiętywanie. Przykładem

Szybki rozwój techniki wzmacnia potrzebę kształcenia postaw innowacyjnych przyszłych nauczycieli, aby w momencie podjęcia pracy zawodowej byli przygotowani do wykorzystania w nauczaniu języków dostępnej technologii.

przedefiniowania może być wykorzystanie technologii mobilnych do współpracy międzynarodowej uczniów. Warto też wskazać na ideę BYOD (*Bring Your Own Device*), która zaleca nauczycielom wykorzystanie w klasie sprzętu cyfrowego posiadanego przez uczniów w celu zwiększenia ich zaangażowania w proces uczenia się. Większość urządzeń posiadanych przez uczniów to urządzenia mobilne. Na zajęciach, w czasie których będą z nich korzystać pod okiem nauczycieli, nauczą się, jak można z nich korzystać w trakcie samodzielnej nauki – także języków obcych.

Technologie mobilne w kształceniu nauczycieli języków

Mimo tego, iż niskie nakłady finansowe na edukację powszechną i akademicką w Polsce nie dają możliwości wyposażenia uczelni kształcącej przyszłych nauczycieli w urządzenia mobilne do badań glottodydaktycznych i do praktycznego treningu korzystania z nich w klasie językowej, nie można pominąć ich stosowania w kształceniu nauczycieli. Pojawia się też wątpliwość wynikająca z dynamiki rozwoju urządzeń mobilnych. Czy uczenie studentów pierwszego roku studiów (pierwszego lub drugiego stopnia nauki) technik pracy z urządzeniem, które było najnowsze pół roku lub rok wcześniej, ma sens, jeśli w chwili, gdy po 3 lub 2 latach ukończą studia, na rynku będą funkcjonowały już zupełnie inne urządzenia o większych możliwościach technologicznych?

Przy dużym tempie rozwoju techniki rezygnacja z zakupu urządzeń przez instytucję edukacyjną wydaje się uzasadniona.

Jednak to właśnie szybki rozwój techniki wzmacnia potrzebę kształcenia postaw innowacyjnych przyszłych nauczycieli, aby w momencie podjęcia pracy zawodowej byli przygotowani do wykorzystania w nauczaniu języków dostępnej technologii. Obok postaw innowacyjnych ważne są także strategie analizy przydatności i oceny pojawiających się na rynku narzędzi i oprogramowania. Kluczowa jest umiejętność samodzielnej ewaluacji zalet danego urządzenia oraz połączenie wiedzy i sprawności dydaktycznych w zakresie nauczania języków obcych z możliwościami najnowszej techniki. Tempo zmian technologicznych powoduje, że rośnie znaczenie samokształcenia zawodowego nauczycieli. Z badań przeprowadzonych przez autorkę w 2013 r. w grupie 676 nauczycieli języków obcych¹ wynika, że 63 proc. z nich deklaruje, że potrafi wskazać uczniom, jak korzystać z urządzeń mobilnych na lekcji języków obcych, a 60,5 proc. potrafi korzystać z tych urządzeń na lekcji. 73,3 proc. respondentów pytanych o źródła wiedzy na temat stosowania TIK wskazuje, że na uczelni nie nauczyli się, jak korzystać z TIK w czasie lekcji językowej. Tylko 15,1 proc. stwierdza, że przydatne były książki metodyczne na temat wykorzystania TIK na lekcjach języków. 20,3 proc. respondentów deklaruje, że pomysły na lekcje czerpali z czasopism dla nauczycieli. Natomiast 88,6 proc. szuka samodzielnie pomysłów i materiałów w Internecie. 70,7 proc. respondentów eksperymentuje z TIK, wymyślając samodzielnie zadania dla uczniów. Zatem zdecydowana większość nauczycieli, inspirując się zasobami internetowymi, eksperymentuje z rozwiązaniami technicznymi, które mogą być przydatne w pracy z uczniami. Wiedza wyniesiona z uczelni w zakresie zastosowań techniki cyfrowej w nauczaniu języków obcych jest niewielka, podobnie jak wpływ książek i prasy metodycznej. Dlatego zadaniem nauczyciela akademickiego jest zachęcenie wszystkich studentów – przyszłych nauczycieli – do samodzielności i kreatywności w poszukiwaniu rozwiązań metodycznych w zakresie dostępnych możliwości technicznych: rozwijanie krytycznego myślenia o nowinkach, które mają potencjał dydaktyczny w zakresie użycia ich w klasie językowej oraz do indywidualnej nauki języka obcego. Poniżej przedstawiona jest propozycja działań

¹ Badana grupa nie jest reprezentatywna dla wszystkich nauczycieli języków obcych, ponieważ celem tego badania było opisanie postaw i opinii nauczycieli aktywnie uczestniczących w programach zarządzanych przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji – czyli aktywnych, innowacyjnych, otwartych na współpracę międzynarodową także za pośrednictwem TIK.

dydaktycznych kształcących innowacyjne postawy przyszłych nauczycieli języków obcych w samokształceniu i doskonaleniu zawodowym, polegająca na tworzeniu wikitekstu o możliwościach technologii mobilnych w nauczaniu języków obcych.

Wikitekst o technologiach mobilnych

Przykładem wikitekstu może być tekst przygotowany przez studentów I roku studiów magisterskich w Instytucie Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego w ramach zadania na kursie *Intermedialne nauczanie języków obcych*. Podjęcie zadania polegającego na pisaniu wikitekstu na zajęciach przygotowujących do zawodu nauczyciela języków ma następujące cele:

1. Zapewnia studentom doświadczenie w pisaniu wspólnego tekstu. Wspólne pisanie wikitekstu jako spójnego tekstu wymaga uważnego zaplanowania i analizy istniejących fragmentów. Studenci zostali zapoznani z wiki jako narzędziem dostępnym na platformie Moodle i ideą wikitekstu. Zastosowano zasadę uczenia przez doświadczenie.
2. Pozwala na wykorzystanie wiedzy i doświadczenia studentów. W zadaniu stosowane są konstruktywistyczne podstawy dydaktyki. Wykorzystywana jest przewidziana studentów w zakresie dydaktyki języków obcych uzyskana podczas studiów licencjackich oraz przewidziana wynikająca z ich własnego doświadczenia korzystania z urządzeń mobilnych. Użycie terminu *urządzenia mobilne* pozwalało na uwzględnienie różnego rodzaju sprzętu dostępnego na rynku. Podczas zajęć studenci pracowali w grupach, następnie dzielili się wiedzą i doświadczeniami korzystania z różnego rodzaju urządzeń i odkrywali dostępne na nich aplikacje. Po dyskusji napisali tekst (około 2500 słów), którego fragment znajduje się w załączniku 1. Wskazali w nim, jakie są możliwości wykorzystania technologii mobilnych w edukacji językowej. Oznaczenia S1, S2, Sn, podane w nawiasach, oznaczają studentów zakodowanych jako *Student*, *1 Student 2*, *Student n*.
3. Tworzy warunki do kształtowania opinii i postaw w sytuacjach nowych, w których dzielenie się pomysłami i doświadczeniami przez wiele osób prowadzi do powstawania innowacyjnych idei obejmujących obszary interdyscyplinarne. Pokazuje strategie samodzielnego tworzenia technik dydaktycznych, w których student – wykwalifikowany nauczyciel języka po studiach licencjackich – łączy zdobytą

Ze względu na dynamikę rozwoju techniki cyfrowej zachodzi pilna potrzeba przygotowania studentów – przyszłych nauczycieli języków obcych – do stosowania na lekcjach urządzeń mobilnych.

wiedzę metodyczną i psychopedagogiczną z najnowszymi osiągnięciami techniki.

- Obecnie zachodzi pilna potrzeba przygotowania studentów – przyszłych nauczycieli języków obcych – do stosowania na lekcjach urządzeń mobilnych. Ze względu na dynamikę rozwoju techniki cyfrowej, jak pokazano wcześniej, uzasadnienie zakupu sprzętu do ćwiczeń wydaje się wątpliwe. Jednak studenci powinni umieć samodzielnie określić możliwości zastosowania urządzeń mobilnych w zakresie nauczania języków obcych z uwzględnieniem wiedzy z zakresu psychologii, pedagogiki i dydaktyki języków obcych. Powinni umieć także ocenić przydatność sprzętu i aplikacji mobilnych, które są aktualnie dostępne na rynku, do nauki języków, oraz rozumieć znaczenie zmian wprowadzanych przez technologie informacyjno-komunikacyjne w zakresie strategii uczenia się i nauczania języków obcych. Studenci uzyskujący kwalifikacje nauczycielskie na poziomie magisterskim powinni charakteryzować się innowacyjnością i przygotowaniem do modyfikacji procedur zawodowych w zakresie wykorzystania środków dydaktycznych, jakimi dysponują oni sami oraz ich uczniowie.
4. Rozwijają umiejętność krytycznego myślenia o potrzebie budowania warsztatu pracy nauczyciela języków obcych. W kształceniu na poziomie magisterskim bardzo ważna jest nauka krytycznego myślenia o własnych przekonaniach i postawach wpływających na decyzje zawodowe, samodzielną ocenę nowych urządzeń, które mają potencjał dydaktyczny, oraz umiejętność uzasadniania własnych opinii.

5. Łączy doświadczenie formalne edukacji akademickiej z doświadczeniami nieformalnymi korzystania z urządzeń mobilnych. Podstawą innowacyjności jest odejście od lub modyfikacja schematów z uwzględnieniem wszelkich zasobów dostępnych nauczycielowi.

Załącznik 1.: Wikitekst stworzony przez studentów Uniwersytetu Warszawskiego. Materiał w wersji oryginalnej.

KATEGORIA	TEKST
Możliwości e-booków i słowników	Jedną z możliwości wykorzystania technologii mobilnych w nauce bądź nauczaniu języków obcych jest wykorzystanie czytnika e-booków, np. Kindle: firma Amazon w cenie czytnika Kindle oferuje zainstalowanie na czytniku słowników sześciu języków, które świetnie da się wykorzystać w czasie czytania e-booka w języku obcym. Gdy czytamy tekst i nie rozumiemy jakiegoś słowa, wystarczy najechać na nie kursorem, a wtedy wyświetli się definicja tego słowa w języku książki (np. angielskim), można też wybrać opcję <i>show full definition</i> i zobaczyć inne znaczenia – te możliwości bardzo usprawniają czytanie książek w języku obcym (lub np. zadawanych uczniom lektur – a sporo klasyki angielskiej i amerykańskiej, także dla dzieci, jest dostępne w Internecie całkowicie za darmo, do pobrania w wersji MOBI). Sprawdzenie nieznanego słówka zajmuje chwilę i nie rozprasza uwagi przy dalszym czytaniu, co bywa niewątpliwą wadą przy sprawdzaniu słownictwa w słownikach papierowych czy nawet komputerowych, kiedy trzeba wpisać szukane hasło za pomocą klawiatury. Należy jednak zauważyć, że słowniki dostępne w wersji mobilnej w formie aplikacji na telefon umożliwiają uczniom szybkie sprawdzenie słowa, które pojawiło się w trakcie lekcji lub w czasie rozmowy z rodzimym użytkownikiem danego języka obcego. Słowniki te są w większości darmowe, a ich jakość w pełni zadowalająca – zawierają one transkrypcję fonetyczną słów, a często także przykładowe konteksty, w których dane słowo występuje (S1).
Fiszki mobilne	Dodatkowo niektóre słowniki w formie aplikacji na telefon mają opcje tworzenia fiszek, które można potem odtworzyć w formie testu. Aplikacja zapisuje słówka, z którymi mieliśmy problem. Fiszki możemy później przeglądać i wracać do trudniejszych słówek właściwie wszędzie, np. W autobusie, czyli tam, gdzie korzystanie z tradycyjnych fiszek często jest niemożliwe.
Inne aplikacje słownikowe	Oprócz słowników bardzo korzystne w nauce leksyki mogą okazać się dostępne aplikacje (np. Mobile Słownictwo, AnkiDroid, Edustation). W niektórych aplikacjach poszczególne słowa można także odsłuchać i są one często ilustrowane zdjęciami, które wykorzystane są także w ćwiczeniach. Wiele programów wymaga udoskonalenia (S2).
Krytyka i poszukiwanie niszy zawodowej	Myszę jednak, że rynek aplikacji będzie się stale rozwijał, a więc także programy do nauki słownictwa będą udoskonalane i uzupełniane. Myszę, że warto zainteresować się tą kwestią i być może zająć się tworzeniem aplikacji tego typu (S3).
Zabawa z technikami zapamiętywania	Naukę słownictwa może ułatwić przypinanie do ekranu swojego telefonu nowych słówek wraz z ich znaczeniem (można także umieścić ich przykładowe użycie). Za każdym razem, kiedy spojrzymy na ekran telefonu, utrwalamy nowe słowa. Po pewnym czasie należy przypiąć następne słowa (S4). Kolejnym skutecznym sposobem uczenia się słownictwa na urządzeniach mobilnych jest ustawienie innego języka jako języka interfejsu w telefonie, co pozwala na poznanie słów określających różne funkcje aparatu. W telefonach ze swobodnym dostępem do Facebooka można też przestawić język w portalu, co owocuje zarówno przy korzystaniu z urządzeń mobilnych, jak i tradycyjnych komputerów (S5).
Personalizacja językowa urządzenia	

Dostęp do zasobów w dowolnym czasie

Ponadto, przydatne mogą być darmowe aplikacje internetowe, które można pobrać wprost na urządzenie mobilne. Większość z nich polega na tym, że użytkownik zapoznaje się codziennie z nowymi słowami i wyrażeniami, co pozwala mu stopniowo rozwijać zasób słownictwa w dowolnym miejscu i momencie, np. podczas jazdy autobusem (S6).

Blog językowy

Kolejnym pomysłem na wykorzystanie Internetu w procesie nauczania może być prowadzenie bloga. Może to być projekt grupowy bądź klasowy. Przykładową formą bloga może być kronika klasowa, gdzie uczniowie umieszczają np. zdjęcia i opisy z ważnych imprez klasowych. Może być to też forum, gdzie uczniowie przekazują sobie informacje (co jest zadane, kiedy są sprawdziany itp.). Oczywiście komunikacja ma przebiegać w języku obcym (S7).

Możliwości tworzenia tekstu audiowizualnego

Zamiast tradycyjnego bloga uczniowie mają również możliwość prowadzenia wideoblogów, dzięki czemu nauczyciel może przy okazji oceniania języka uczniów zwrócić uwagę na wymowę czy swobodę wypowiedzi. Nagranie filmiku za pomocą smartfona jest niezwykle proste, a uczniowie mają możliwość „przyjrzenia się” nie tylko swojej wymowie, ale również postawie, jaką przyjmują podczas wypowiedzania się (S8).

Wykorzystanie dyktafonu

Do nauki języka obcego można wykorzystać również funkcję dyktafonu, którą posiada niemal każdy telefon komórkowy. Poza tradycyjnym pisaniem i czytaniem, uczniowie mogą również nagrywać się i odsłuchiwać nagrania własne i kolegów (np. W formie zabawy polegającej na przeprowadzaniu między sobą wywiadów, nagrywaniu audycji radiowych itp.), co jest bardzo pomocne przy nauce poprawnej wymowy (S9).

Łatwy dostęp do aplikacji dźwiękowych

Dla uczniów zaawansowanych bardzo przydatne w ćwiczeniu fonetyki mogą okazać się również aplikacje typu *Speech To Text*. Źle zapisane słowo oznacza błąd w wymowie, co pozwala uczniowi na autokorektę (S10). Oprócz korzystania z funkcji dyktafonu urządzenia mobilne pozwalają nam w dowolnym miejscu i czasie na odsłuchiwanie gotowych plików dźwiękowych.

Rola audiobooków i podcastów

Osoby uczące się języka obcego mogą w wolnej chwili (np. podczas podróży autobusem) słuchać audiobooków lub pobranych z Internetu zagranicznych audycji radiowych (np. BBC Podcast), co pozwala na poszerzenie słownictwa, wiedzy z zakresu kultury danego kraju, a także na osłuchiwanie się z poprawną wymową prezentowaną przez profesjonalnych lektorów (S11).

Rozmowy na Skype'ie

Najlepszym ćwiczeniem na poprawę wymowy jest rozmowa. Internet umożliwia nam rozmowy przez Skype'a z rodzimymi użytkownikami języka. Tym sposobem ćwiczymy też swobodę wypowiedzi i wymieniamy się różnymi doświadczeniami (S12).

Kontrowersja – rozmowa z rodzimym czy nierodzimym użytkownikiem języka

Komunikatory typu Skype umożliwiają także pracę nad międzynarodowymi projektami w tandemach – warto jednak podkreślić, że aby praca nad projektem była efektywna pod względem nauki języka obcego dla obu uczniów, uczniowie ci powinni pracować nad projektem w języku, który dla nich obydwu jest językiem obcym (S13).

Wykorzystanie Internetu

Należy również zaznaczyć, iż niezależnie od miejsca zamieszkania uczniów, Internet daje im możliwość kontaktu z żywym językiem, natomiast urządzenia mobilne – stały dostęp do treści udostępnianych przez ich obcojęzycznych znajomych. Ponadto uczniowie mogą w ten sposób poznawać język przedstawicieli różnych grup wiekowych. Kontakt z obcokrajowcami (poprzez portale społecznościowe, fora międzynarodowe itp.) przynosi nie tylko korzyści językowe, ale sprawia też, że uczniowie w naturalny sposób otwierają się na inne kultury, dzięki czemu są w stanie lepiej je poznać i zrozumieć (są to kompetencje, jakich nie da się nabyć na lekcjach w szkole) (S14).

Sprawy organizacyjne

Portale społecznościowe i fora można również wspaniale wykorzystać jako środek komunikacji w grupie uczniów: przysyłać prace domowe, ciekawostki, organizować wydarzenia typu „Dnia ... zajęć nie ma” lub „Idziemy do kina”. Oczywiście komunikacja powinna odbywać się w języku obcym (S15).

Pomysł na SMS

Na uwagę zasługuje także pomysł na wykorzystanie najprostszej formy komunikacji elektronicznej, która nie wymaga posiadania zaawansowanych urządzeń elektronicznych, tj. wiadomości SMS. Za ich pomocą można wysłać nie tylko słowa z wyjaśnieniem, transkrypcją fonetyczną i przykładowym użyciem, ale także cytaty czy tematy do przemyślenia. Jeżeli będą one kontrowersyjne, to tym bardziej skłonią do refleksji, pobudzą procesy myślowe i uaktywnią słownictwo z danego obszaru tematycznego. Dodatkowym atutem jest to, że przyczynią się one do rozwoju poznawczego, a odpowiednio sformułowane zagadnienia zwiększą także wiedzę ogólną (po uprzednim zebraniu informacji). Zaletą jest przede wszystkim to, że wiadomości SMS są dostępne we wszystkich telefonach komórkowych i można je odbierać w każdym miejscu (bez względu na dostęp do Internetu) i bez ponoszenia dodatkowych kosztów (S16). Osoby uczące się języka obcego mogą codziennie wysyłać do siebie po kilka ciekawych słówek, idiomów z przykładowymi zdaniem (S17).

Mapy

Mapy dostępne na Google można wykorzystać do opisywania drogi, miejsc albo do nauki nazw geograficznych. Uczniom można również zadać zadanie polegające na wstawieniu na Facebook zdjęć (np. z wycieczki) i komentowaniu ich, a także opisywaniu ich w języku obcym (S18).

Uczenie się videokonferencyjne

Dodatkowo większość urządzeń mobilnych oferuje możliwość utworzenia videokonferencji, jest to opcja przydatna w przypadku pracy grupowej, jako że uczniowie nie muszą tracić czasu na dojazd (w dużych miastach może on zająć naprawdę dużo czasu) i są w stanie dogadać i zgrać wszystko w równie dobry sposób jak na spotkaniu w cztery oczy (S19). Poza tym można zmienić interfejs urządzeń z języka polskiego na język obcy i przyswajając specjalistyczne słownictwo w naturalny sposób.

Twitter

Warto także zaproponować uczniom utworzenie konta na Twitterze i śledzenie osób czy firm, które ich bezpośrednio interesują. Niewątpliwą zaletą jest tu więźność komunikatów, dzięki czemu bardziej prawdopodobne jest, że uczniowie będą czytać wpisy i sami zamieszczać wypowiedzi (S20).

Tablety w klasie

W ciekawy sposób można również wykorzystać tablety. Nauczyciel zadaje pytanie, a uczniowie odpowiadają na tabletach, po czym podnoszą je tak, aby mógł on widzieć, co napisali (taką metodę pracy stosuje się we Francji, tyle że używa się małych białych tabliczek i markerów). Dzięki takiej formie pracy nauczyciel na bieżąco mógłby oceniać zaangażowanie uczniów i poprawność odpowiedzi. Takie wykorzystanie tabletów najlepiej sprawdziłoby się w młodszych klasach – lekcja byłaby żywsza, a dzieci bardziej angażowałyby się w wykonywane ćwiczenia (S21).

Słówka na tabletach

Tablet umożliwia również tworzenie list słownictwa, które można mieć zawsze przy sobie i dowolnie je modyfikować. Uczeń może zapisać nowe wyrażenie od razu po sprawdzeniu go w słowniku elektronicznym (S22).

Filmy obcojęzyczne na lekcjach oglądane na tabletach

Na tabletach uczniowie mogą także oglądać filmiki obcojęzyczne dostępne w Internecie, zarówno podczas lekcji, aby ćwiczyć rozumienie ze słuchu czy rozwijać słownictwo, jak i w domu w trakcie samodzielnej nauki. Np. można znaleźć wiele filmików, gdzie native speakerzy uczą wymowy (S23).

Języki specjalistyczne

Pod kątem uczenia się języków specjalistycznych można na swój telefon komórkowy wgrać program Google Reader, dzięki któremu zdobędziemy szybki i łatwy dostęp do interesujących nas tekstów specjalistycznych w dowolnym języku. Wystarczy wpisać interesujące nas zagadnienie i subskrybować na odpowiednich stronach, z których na bieżąco będziemy dostawać nowe teksty z wybranej przez nas dziedziny (S24). Ponadto w pracy z językami specjalistycznymi istotne jest słownictwo, o którym już wcześniej była mowa, jednak aby usprawnić naukę, można nie tylko przypinać nowo poznane słówka na ekran telefonu, ale także pobrać aplikację z fiszkami, gdzie słownictwo jest zaprezentowane w formie pisemnej, z tłumaczeniem i w kontekście. Oczywiście największy wybór fiszek co do poziomów oraz zakresu słownictwa istnieje w języku angielskim, ale z czasem przybędzie także opcji wyboru w innych językach (S25).

Muzyka w uczeniu się języków

Kolejnym wykorzystaniem technologii mobilnych w nauce języka obcego może być po prostu słuchanie piosenek w dowolnym języku obcym. Jest to połączenie przyjemnego z pożytecznym, gdyż słuchając naszego ulubionego artysty, możemy pogłębić nie tylko zasób naszego słownictwa, ale również zwrócić uwagę na akcent i wymowę w danym języku (S26).

Mapy myśli

Innym przykładem twórczego wykorzystania iPada czy iPhone'a jest tworzenie map myśli – popularnej dziś techniki przyswajania wiedzy, zgodnej z naturalnymi prawami funkcjonowania umysłu ludzkiego. Mapy myśli pozwalają rozwijać słownictwo dzięki grze skojarzeń. Uczniowie mogą być poproszeni przez nauczyciela o przedstawienie rówieśnikom swoich map myśli. Taki sposób przyswajania słownictwa jest dużo skuteczniejszy niż mechaniczne wkuwanie na pamięć słówek z dialogu lub – co gorsza – wyjętych z kontekstu. Innym pomysłem jest tworzenie map myśli w miarę słuchania obcojęzycznego podcastu – świetnie sprawdzają się w tej roli krótkie informacje, które tworzą łańcuch przyczynowo-skutkowy. Istnieje darmowa aplikacja Mindjet w oddzielnych wersjach dla iPhone'a i iPada (S27).

Facebook

Atrakcyjne może być dla uczniów założenie dla klasy wspólnej grupy na Facebooku, w której poza zajęciami prowadziliby dyskusje na wybrane przez nauczyciela tematy. Zadaniem nauczyciela miałyby być podtrzymywanie dyskusji oraz jej monitorowanie (S28).

Materiały audiowizualne

Ciekawym sposobem uczenia się języków obcych z wykorzystaniem Internetu jest śledzenie online lekcji na portalu YouTube, które są zamieszczane w postaci 10-15-minutowych filmików nagrywanych przez rodzimych użytkowników danego języka. Taka forma nauki pozwala rozwijać przede wszystkim słownictwo, rozumienie oraz mówienie w języku obcym (S29).

Zasoby Internetu i możliwości komunikacyjne

Na smartfon można za darmo albo za niewielką opłatą pobierać różne aplikacje wspomagające naukę języka. Oprócz wspomnianych słowników, fiszek i podcastów, można pobierać również całe audiokursy. Smartfon umożliwia także szybkie wyszukiwanie informacji, również w języku obcym, co można wykorzystać na lekcji, np. W formie pracy grupowej (S30). Serwis YouTube umożliwia dostęp do szerokiej gamy materiałów audiowizualnych, które można zastosować zarówno w klasie, jak i w domu w ramach samodzielnej nauki. Wśród nich odnaleźć można m.in. utwory muzyczne, instruktaże, filmiki edukacyjne, produkcje krótkometrażowe itp. (S31). Jedną z propozycji jest także zmiana języka w komórce, na Facebooku czy choćby w skrzynce pocztowej Gmaila. W ten sposób mamy codzienny kontakt z językiem i siłą rzeczy poznajemy użyteczne słownictwo i zwroty.

Kompetencje interkulturowe

Facebook, a także międzynarodowe fora internetowe umożliwiają nam ponadto kontakt z ludźmi z całego świata (S32). Warto korzystać z portali korespondencyjnych (np. Interpals), na których spotykają się ludzie z różnych krajów, aby wymienić się poglądami, poznać inne kultury, albo po prostu porozmawiać. Dowiadując się czegoś innego o drugim człowieku, możemy jednocześnie uczyć się języka (S33). Warto zwrócić uwagę na usprawnienie czysto praktycznych umiejętności komunikacyjnych w grupach, w obrębie których przynajmniej w określone dni najwyklesza komunikacja przebiegać będzie w wybranym języku obcym. Wpłyne to na poprawę jakości rejestru codziennej komunikacji (bogatej w kolowializmy, potoczne zwroty i idiomy), któremu tradycyjne podejście w nauczaniu języka nie poświęca dostatecznie dużo uwagi.

Język komentarzy

Jeśli chodzi o korzystanie z najróżniejszych portali (np. YouTube), poza wspomnianym wcześniej śledzeniem zamieszczonych tam materiałów dydaktycznych czy też muzyki i wywiadów w języku obcym, warto włączyć się również w dyskusje w obszarze komentarzy. Owa metoda pozwala nie tylko na bierne przyswajanie języka, lecz również na aktywne jego wykorzystanie – warto tutaj używać w swoich wypowiedziach i aktywnie korzystać z pojawiających się w materiałach nowych zwrotów i wyrażeń. Bardzo przydatne wydają się również materiały zamieszczane przez portal BBC Learning (S33).

Zasoby akademickie

Ponadto istnieje możliwość umieszczania wykładów w sieci, czego prekursorami okazali się wykładowcy prestiżowych uniwersytetów w Stanach Zjednoczonych. Dzięki temu studenci (jak również ambitni uczniowie) spoza Ameryki mają dostęp do światowej sławy specjalistów i do wiedzy na różne ciekawe tematy. Ćwiczy się przez to umiejętność rozumienia języka rodzimych użytkowników i pogłębia się równocześnie wiedzę na dany temat. Wykłady można wykorzystać na lekcjach bądź kursach lub nagrać je na mp3 (S34).

CLIL

Materiały audio i wideo dostępne są również na stronach z prezentacjami i prelekcjami wybitnych i ciekawych ludzi, m.in. strona TedTalks. Znajduje się tam opcja wyboru języka, w którym przedstawiana jest dana prezentacja, jak i napisów do wersji anglojęzycznych, dzięki czemu ćwiczonych jest kilka umiejętności, przy jednoczesnym zdobywaniu wiedzy z wybranej uprzednio dziedziny (S34).

Gry

Nowoczesne gadzety, takie jak smartfony czy tablety, umożliwiają dostęp do przeróżnych aplikacji lub gier. Jest to sposób, aby uczyć się języka wygodnie i przyjemnie, w każdej chwili i w każdym miejscu (S35).

Indywidualizacja kontaktu uczniów – nauczyciel

Dzięki tym urządzeniom nauczyciel może więc na jednej lekcji dotrzeć do wszystkich uczniów, przesyłając każdemu indywidualne zadanie lub tworząc projekt dla całej klasy, np. W programie WebQuest. Może wtedy uczestniczyć w procesie twórczym uczniów, nie ograniczając się jedynie do sprawdzania prac domowych. Używanie tabletów na zajęciach otwiera przed nauczycielem możliwość obserwowania pracy ucznia i bezpośrednią pomoc lub udzielanie wskazówek. Co więcej, dzięki wykorzystywaniu smartfonów czy tabletów podczas lekcji, uczeń może wykazać się wiedzą pozajęzykową z dziedziny współczesnych technologii, co dodatnio i motywująco wpłynie na postępy w nauce (S35).

Kontrowersje dotyczące finansów

Używając smartfonów czy tabletów jako narzędzi służących do nauczania języków obcych w szkołach, należy jednak pamiętać o kontrowersjach, jakie może wzbudzić wśród rodziców stosowanie tego typu urządzeń.

Etyka

Trzeba przygotować się na odpieranie zarzutów o pogłębianie nierówności społeczno-majątkowych wśród uczniów (nie każde dziecko ma taki sprzęt), oraz o promowanie marek, które są posądzane o wytwarzanie swoich produktów w krajach trzeciego świata, z łamaniem praw pracownika i człowieka (np. Apple) (S36).

Źródło: Zasoby własne autorki

Analiza wikitekstu

Analiza tekstu napisanego przez studentów pozwala na następującą kategoryzację idei i procedur dydaktycznych.

1. Strategie uczenia się: metakognitywne (np. organizowanie uczenia się języków), kognitywne (np. techniki wspomagające zapamiętywanie), społeczno-afektywne (np. komunikacja z innymi osobami, wzmacnianie przyjemności uczenia się poprzez muzykę, hobby).
2. Strategie nauczania, np. organizacja zadań w klasie, komunikacja z uczniami.
3. Opis funkcji urządzeń mobilnych jako pomocy dydaktycznych:
 - a. Nowe funkcje pomocy dydaktycznych, np. przypinane do tekstu słowniki, tworzenie własnych nagrań wideo i audio do celów dydaktycznych.
 - b. Cyfrowe wersje znanych pomocy dydaktycznych i ich funkcje, np. cyfrowe fiszki.
4. Dostęp do zasobów, np. gry, materiały audiowizualne, teksty specjalistyczne, akademickie i komentarze innych odbiorców.

5. Komunikacja w językach obcych pomiędzy uczniami, z nauczycielem – serwisy społecznościowe.
6. Etyka i kontrowersje, np. posiadanie urządzenia, komunikacja z rodzimym użytkownikiem danego języka lub uczniem uczącym się języka obcego.

Analiza tekstu wskazuje, że studenci przedstawili bardzo wiele możliwości wykorzystania urządzeń mobilnych do uczenia się i nauczania języków. Część z nich stanowią specyficzne cechy tych urządzeń, pozostałe wynikają głównie z ułatwionego dostępu do zasobów Internetu. Studenci nie wyczerpali tematu, także ze względu na ograniczenia czasowe zadania – 90 minut. Jednak cele zadania zostały zrealizowane: powstał wikitekst jako rezultat wspólnej pracy studentów oraz oceniono potencjał edukacyjny urządzeń mobilnych. Studenci wykazali się umiejętnością ewaluacji stosowania aplikacji mobilnych, zgodnie z posiadaną wiedzą dydaktyczną. Konstruktivistyczne podejście do zadania sprawiło, że część studentów dowiedziała się więcej o możliwościach posiadanych urządzeń, inni zainteresowali się

Jednym z najważniejszych efektów zadania jest skłonienie nauczycieli do samokształcenia, krytycznego poszukiwania i eksperymentowania z własnymi interdyscyplinarnymi rozwiązaniami dydaktycznymi, a nie tylko powielanie procedur podanych im w czasie studiów *ex cathedra*.

urządzeniami posiadanymi przez koleżanki i kolegów, wiele osób dowiedziało się o aplikacjach przydatnych do uczenia się języków obcych. Podczas kursu akademickiego studenci uświadomili sobie potrzebę rozwoju zawodowego poprzez samokształcenie w zakresie wykorzystania technologii cyfrowej do celów dydaktycznych oraz znaczenie zaangażowania i odpowiedzialności wszystkich współpracujących uczestników. Należy dodać, że podczas dyskusji w klasie pojawiło się więcej głosów krytycznych wobec technologii informacyjnych i komunikacyjnych, które jednak nie zostały wpisane do wikitekstu. Na przykład były to bardzo ważne zagadnienia bezpieczeństwa w sieci, które nie są charakterystyczne ani dla stosowania urządzeń mobilnych, ani dla uczenia się i nauczania języków obcych, zostały więc z tego zadania wyłączone. Warto wspomnieć, że wikitekst napisany był przez studentów jesienią 2011 r. Analiza tekstu dokonana w 2014 r. potwierdza tezę o potrzebie kształcenia innowacyjnych postaw studentów oraz ich umiejętności łączenia treści kursu akademickiego z wiedzą i umiejętnościami zdobytymi poza nim, niezależnie od dynamicznie rozwijającej się technologii cyfrowej.

Podsumowanie i wnioski

Cele dydaktyczne określone w tym zadaniu mają charakter długoterminowy, dotyczą bowiem postaw i przekonań oraz inspiracji do stosowania najnowszej techniki w nauczaniu języków i doradztwa w zakresie indywidualnych technik uczenia się. Dlatego efekty będzie można ocenić w perspektywie wieloletniej, gdy studenci – przyszli nauczyciele języków – będą podejmowali decyzje o zastosowaniu konkretnych urządzeń, które może jeszcze nie zostały skonstruowane, w klasach wyposażonych w te urządzenia, dostosowując techniki pracy dydaktycznej do potrzeb uczniów i infrastruktury szkolnej lub prywatnej. Jednym z najważniejszych efektów zadania jest skłonienie nauczycieli do samokształcenia, krytycznego poszukiwania i eksperymentowania z własnymi interdyscyplinarnymi rozwiązaniami dydaktycznymi, a nie tylko powielanie procedur podanych im w czasie studiów *ex cathedra*. Dobór techniki kształcenia nauczycieli w zakresie innowacji – w tym przypadku zastosowanie wikitekstu – wynika ze starannej analizy czynników wpływających na rezultaty procesu edukacji. Są nimi wiedza i sprawności studentów w zakresie metodyki nauczania języków obcych oraz umiejętności posługiwania się sprzętem i oprogramowaniem mobilnym dostępnym na danym etapie rozwoju techniki.

Bibliografia

- 20 BYOD Resources For The 21st Century School [online] [dostęp 12.05.2014]
- Baron, N. (2008) *Always On: Language in an Online and Mobile World*. Oxford: Oxford University Press.
- Gajek, E. (2013) Technologie mobilne w edukacji językowej – na przykładzie języka angielskiego. W: „Meritum. Mazowiecki Kwartalnik Edukacyjny”, nr 4 (31), 27-33.
- Joseph, S.R.H. (2009) *Mobile Devices For Language Learning: Multimedia Approaches. Research and Practice in Technology Enhanced Learning*, vol. 4, nr, 7-32.
- Lund, A. (2008) Wikis: A Collective Approach to Language Production. W: *ReCALL*, nr 20(1), 35-54.
- Kukulska-Hulme, A., Traxler, J. (red.) (2005) *Mobile Learning: A Handbook for Educators and Trainers*. London: Taylor and Francis.
- Mak, B., Coniam, D. (2008) Using Wikis to Enhance and Develop Writing Skills Among Secondary School Students in HongKong. W: *System*, nr 36, 437-455.

dr Elżbieta Gajek

Doktor nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa, adiunkt w Instytucie Lingwistyki Stosowanej UW. Członek Stowarzyszenia Nauczycieli Języka Angielskiego w Polsce IATEFL i Eurocall – European Association for Computer-Assisted Language Learning.